

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

29. Quomodo Virtutes Morales connectantur inuicem, augeantur, &
ammittantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

dicendum, omnem virtutem moralem in mediocritate consistere, non quod sit ea mediocritas inter duos habitus vitiosos, hanc enim aliqua virtutes tantum habent, non omnes. Exempli causa, liberalitati duo extrema vitia opponuntur, Avaritia, quæ minus dat, quam oportet. Prodigium vitium, qui plus dat, quam decet: iustitiæ tamen vitium tantum vitium aduersatur iniustitiæ. Deinde, mediocritas virtutis moralis est modus intermedium, & parum, hoc est, inter conditiones, & circumstantias, quæ conveniunt fini, & rectæ rationi, scilicet ubi oportet, quantum, quando, & quomodo oportet. Præterea mediocritas virtutis moralis, semper est certus quidam modus, & ordo præscripto rationis in affectibus animi, vel actionibus constitutus: Nam ut supra dixi, omnis virtus moralis in affectibus, vel actionibus versatur. Cum ergo virtus moralis sit habitus eligendi, prout sapiens decernit, in mediocritate actionum, vel affectuum consistit. Perpicitur ex dictis, ut omnis virtus moralis, in medio rationis quadam ex parte subsistat, licet hoc sit iustitiæ proprium, ut etiam medium rei habeat, ut prima opinio tradidit ex Arist. 3. lib. Ethic. c. 6. Virtus consistit in medio rationis, videlicet, quam dirigit: in medio affectionis, quam suppressit: in medio vitiositatis, quam extinguit, & tollit: est enim virtus, norma, & regula rationis, habena affectionis, vitiorum fuga: est itidem virtus qua mediocritatem certam eligimus, ut prudentiæ regula, & norma definit: nihilominus tamē, iustitiæ medium est rei, non rationis: quale est medium fortitudinis, & temperantiæ: quoniam medium, in quo iustitia consistit, idem est apud omnes: at fortitudinis, & temperantiæ medium non est idem omnibus: nam quod vni ex cibo, vel potu est nimium vel parum, alteri tale non est: in quo vnus est audax, vel timidus, alter non est. Sed qui multo decem debet, vel ex empto, vel conducto, vel furto, totidem solvere iusta lege compellitur: quamvis rerum pretia multis de causis sæpè varientur: nec huic obstat, quod in distributionibus bonorum communium, & in pœnis delictorum & scelerum, personarum merita expendantur, quoniam ad rem ipsam faciunt, quam augent, vel minuunt, non ad animi affectum: sic etiam maior est iniuria, si principem offendas, quam si privatū hominē: grauius delinquis, & maiorem pœnam mereris, si scienter, quam si per errorem pecces.

Cap. XXIX.

Quomodo virtutes morales connectantur inuicem, augeantur, & amittantur.

Primo queritur, An virtutes morales sint sibi inuicem connexæ? Sensus quæstionis est, An ita sint inter se coniunctæ, ut qui vnā habeat, eo ipso omnibus alijs sit præditus; & qui vnā caret, nullam habeat. Dux sunt opiniones Theologorum. Prima est S. Tho. 1. 2. q. 65. a. 1. afferentis: virtutes morales esse inter se copulatas, vō quidem ut habitus sunt boni, & laudabiles, sed ut virtutis rationem habent. Primo, quia castus si fortis non sit, metu mortis contra temperantiā aget: Item si iustus non sit, spe pecuniæ, aut cupiditate lucri,

præmij, munere, victus succumbet. Deinde, quia teste Aristotele in lib. 6. Ethic. c. 10. cap. 8. c. 17. & lib. 2. Ethic. c. 6. omnis virtus moralis est cum prudentia colligata; sed prudentia est cum ceteris virtutibus coniuncta; ergo omnes virtutes inter se communi prudentiæ nexu, & vinculo copulantur. Accedit, quod hoc Philosophi docuerit, Stoici, Aristoteles, Cicero, Seneca, Plutarchus, sancti quoque Patres idem tradiderunt. ait enim Ambrosius lib. 5. in Lucam super illa verba: Beati pauperes spiritu, & lib. 2. offic. c. 9. connexæ igitur sibi sunt concarnatæque virtutes, ut quæ vnā habeat, plures habere videatur. Et Hieronymus in Isaiam ca. 5. 6. Virtutes, inquit, inuicem se sequuntur, & sibi hereditaria ut quæ vnā habuerit omnes habeat, & qui vnā caruerit, cunctis careat. Gregorius quoque scribit ho. 3. in Ezec. lib. 1. mor. c. 39. Virtutes primas (intelligit cardinales) esse connexas. Alio in loco testatur: Nulla virtus est, si alijs virtutibus mixta non sit. Item alibi nullas ait esse virtutes, si cum prudentia non coniungantur. Rursus alibi lib. 21. mora. ca. 3. bon. 22. in Ezec. 1. na, inquit, virtus sine alia, vel nulla est omnino, vel minima, vicissim sua coniunctione fulcitur. Idem aperte docet Augustinus lib. 6. de Trin. c. 4. quem refert Magister in 3. sententiarum dist. 36. Et Bernardus de consid. ad Eugen. c. 6. ait: Aduertere tibi est suauissimum quendam cœnium, complexumque virtutum, atque alteram ex altera pendere, & Gregorius lib. 22. mora. ca. 1. multis verbis ostendit virtutes quatuor principales, esse sibi inuicem colligatas, vnde factum est, ut Henri. quodl. 5. q. 17. & Medina 1. 2. q. 65. artic. 1. dixerint, hanc esse sanctorum Patrum sententiam, & omnium Philosophorum. Secunda opinio tradit, non esse inter se connexas, quatenus habitus, aut virtutes sunt, proprias res obiectas, & materias habentes, licet confocientur, ut virtutes sunt perfectæ, & heroicæ. Virtus enim potest dupliciter sumi. Primo, ut est habitus facile, expedire, & hilariter eligendi bonum studio, & gratia honestatis in propria materia, & re sibi obiecta: & hoc modo virtutes morales non sunt inter se iunctæ, & catenatæ: nam vnus potest in vna virtute esse satis versatus, non item in alia. Experientia ostendit aliquos esse fortes, & strenuos belli duces, aut milites, & tamen esse intemperantes: Item aliquos sese diu exercuisse in officijs, & actionibus vnus, & non alterius virtutis: item quosdam esse aptiores, & promptiores ad opera, & functiones vnus virtutis, quam alterius: præterea aliquos instrumenta habere ad studia, & actiones vnus virtutis, non alterius. Sunt multi pauperes, casti, & temperantes, qui tamen instrumentis carent liberalitatis, & magnificentiæ. Sunt aliqui à pueritia educati, & instituti in officijs vnus virtutis, & non alterius. Secundo modo, virtus potest accipi, ut est habitus eligendi bonum in certa materia, & re obiecta; ob communem tamen honestatis rationem, & animo parato contra omnem appetitus affectum, etiam contra timorem cuiuscunque rei aduersæ, & contra metum mortis, contra omnes sensuum, & corporis voluptates, & dolores, omni lucro, pretio, munere, & commodo contempto. Et hoc modo virtus est perfectæ, & heroicæ, & virtutes morales sunt inter se copulatæ: non enim poterit quis hoc modo esse temperans, nisi fortis sit, & iustus nec fortis, nisi sit iustus, & tem-

perans.

Arist. lib. 6. Ethic. c. 10. Cap. 8. c. 17. & lib. 2. c. 6.

Lib. 2. moralium.

Scot. Rich.
Bonau. O.
cham. Ar.
gen. Gabr.
Alma. Ma.
ar. 3. d. 30.
Henricus
quodlib. 3. q.
7. Burid.
de 4. Ethic.
q. 21.
Henricus in
Dialog. 1.
contra Pe-
lagia.

Ar. 8. li. 6.
Ethic. 1. 3.
Th. 1. 2.
ar. 4.
Ethic. 1. 3.
d. 30.

perans. Hanc sententiam hoc modo explicaram, sequuntur Scotus, Richardus, Bonaventura, Henricus, Ocham, Argentina, Gabriel, Almainus, & Maior, aeque hac sententia à S. Thom. opinio non diffidet, quidquid alij dicant; hoc enim modo sancti Patres, & ipse etiam S. Thom. virtutes inuicem connexas esse voluerunt. Profecto Hieronymus, cū pro Pelagianis diceretur: legimus; Qui vnā habuerit, omnes videtur habere virtutes, Respondet, Participatione, non proprietate: & tamen hoc quod legisse te dicis, vbi scriptū sit, nescio. Et cum diceretur pro Pelagianis, Ignoras hanc Philosophi esse sententiam? Respondit Hieronymus: sed non Apostolorum; neque enim mihi curā est, quid Aristoteles, sed quid Paulus doceat, & Augustinus in *epist. 29. quae est ad Hieronymum*, videtur docere Philosophorum esse sententiam, non autem sacrarum literarum, vel Apostolorum, virtutes morales omnes sibi inuicem coherere, & sociari, & posse hominem vnā habere; quin aliam habeat. Denique quattuor virtutes principales sunt connexae, quatenus sunt quattuor generales conditiones virtutis: omnis enim virtus, bonum in propria re obiecta & materia eligit sapienter, constanter, & firme, modestē, & rectē; primum est prudentiā: secundum fortitudinis: tertium temperantiā: quartū iustitiā: item cum virtutes morales confociatē esse dicuntur, id tantum locum habet iuxta Philosophos in quattuor primarijs virtutibus, quae ad commune cuiusque vitam spectant, non in ceteris, quae propriae sunt singulorum. Non igitur est Aristotelis, Philosophorum, & sanctorum Patrum opinio, virtutes etiam quattuor principales esse simpliciter, & absolute copulatas; sed eo modo quem dixi, & in hoc omnes Theologi etiam cum S. Thoma consentiunt.

Secundo quaeritur, An quaelibet virtus moralis sit cum prudentia necessario connexa? Aristoteles planē docet, omnem virtutem moralem cum prudentia coniungi: quia virtus, inquit, moralis non eligit, nisi ex recto prudentiā praescripso. Hanc Aristotelis sententiam omnes Theologi communi consensu, approbarunt, & animaduertendum est, virtutem moralem, si prout in facto, vel opere consistit, capiatur, connecti cum prudentiā actū, opere, & officio: neque enim virtutis moralis actio, vel officium consistere potest, nisi etiam prudentia suo actū, & munere fungatur. Est enim actus prudentiā origine, & causa prior vt qui dirigit cuiuscunque virtutis functiones. Si item virtus moralis in habitu consistat, nequit esse sine habitu prudentiā, quia sicut actibus virtus moralis acquiritur, sic etiam habitus prudentiā suis actibus comparatur. Ergo si actus virtutis moralis habitum efficiunt, & eius modi actus fieri nequeunt sine actibus prudentiā: Sequitur, vt cum habitus virtutis moralis acquiritur, habitus quoque prudentiā comparetur: & quando habitus virtutis moralis contrarijs actibus expellitur, habitus quoque prudentiā pariter excussus, actibus imprudentiā contrarijs delearur.

Tertio quaeritur, An prudentia necessario sit cū virtute morali coniuncta, ita vt qui habet prudentiam, habeat quoque omnem virtutem mora-

lem? Duae sunt opiniones. Prima affirmat esse necessario connexam. Primo, quia id Aristoteles manifestē tradidit. Deinde, quia prudens nemo esse potest, nisi sit in rebus agendis bene affectus, atque compositus: sed talis esse nullo modo potest, nisi virtute morali sit praeditus; ergo prudentia natura sua virtutē moralem requirit. Postremo, quia prudentiā praescriptum verum esse non potest, nisi appetitus sit rectus: quia qualis vnusquisque est, talis ei res agenda, & finis apparet: sed appetitus rectus esse non potest, nisi sit virtute morali exornatus, & cultus. Secunda opinio docet, prudentiam necessario non esse cum virtute morali copulatam: ita opinantur Scot. 3. d. 30. *quest. 1. ar. 2.* Ocham. 3. q. 12. *et quodlib. 3. q. 6.* Gabr. 3. d. 30. q. 1. ar. 2. *part. 2. conclus. 3. ar. 3. dub. 3.* & Burid. *lib. 6. Ethic. q. 21.* quod probant. Primo, quia prudentia, causa & origine est virtute morali prior, ergo prius acquiritur: alioqui enim si cum virtute morali necessario cōiungeretur, aut virtus moralis esset ea prior, aut sine virtute morali comparari non posset. Item, quia prudentia est virtus rationis, ergo doctrina, disciplina, & experientia potest acquiri: Sed virtus moralis more, & consuetudine comparatur: at doctrina, disciplina, vel experientia potest nobis contingere ante morem, & assuetudinem. Insuper, quia experientia indicat posse nos iudicare prudenter, hoc aut illud esse agendum, aut fugiendum absque hoc, quod appetitus agat, aut prosequatur, aut fugiat, & vitet: ergo ex actibus rationis assidue repetitis, sine hoc quod appetitus quippiam agat, potest commodē habitus prudentiā comparari: nam moralis virtus sine electione voluntatis nūquam acquiritur, & tamen ex iudicio recte rationis, quod nulla electio consequatur, acquiri potest prudentia absque virtute morali, quae in electione consistit. Hac opinio parū, aut nihil à prima discrepat, quoniam prudentiam accipit multo latius, quam primae opinionis auctores, qui prudentiam intelligunt praesens, & strictē, vt est recta ratio rerum agendarum in peculiari, & singulari materia iudicans, atque praecipiens conuenienter recto appetitui: quia reuera electionem voluntatis praecedit iudicium rationis: nec iudicium rationis ex necessitate, voluntatis electio subsequitur; siquidem saepe bene iudicamus, nec tamen eligimus, facimus, aut operamur. Ad rectā autem rationis iudicium sufficit appetitum esse per syndesein bene affectum absque vlla alia virtute morali: Syndeseis enim est, quae praescribit honestē esse viuendum, castē agendum, fortiter pro patria pugnandum, cuiq; suum ius tribuendum. Item ad prudentiā praescriptum sufficit, si doctrina, disciplina, institutio, & experientia bene finis in rebus agendis affecti. Experientia enim ostendit, iratum dulci, ac blando sermone placari, & beneficijs hominum animos, & voluntates conciliari, etiam si nos mansuetudine, & gratia careamus. Aristoteles verò cum docet, prudentiam cum virtutibus moralibus sociari, & coniungi, eam accipit latius, & fufius, quā nos in praesentia, nempe vt etiam syndesein continet, & omnem rectam rerum agendarum rationem: siue generaliter praescribentem, bene agendum: siue specialiter monentem in hac, aut illa re, &

materia, hoc loco, & tempore nobis obiecta, sic & non aliter agendum esse: prudentia igitur hac ratione sumpta cum morali virtute connectitur, ut docuit S. Thomas loco citato Aristotelem sequutus.

Sic S. Tho.
1. 2. q. 66.
art. 2. ad 3.
q. 19. a.
3. ad. 2.

Quartò queritur, An prudentia virtuti morali finem præstituat? Dux sunt opiniones. Prima affirmat, quia (teste Aristotele) virtus moralis est habitus eligendi bonum in mediocritate consistens, prout Sapiens decernit. Item quia prudentia in iudicando, virtus moralis in eligendo versatur: & virtus moralis eligit, quod prudentia iudicavit, & proinde prudentia dicitur lux, magistra, præceptor, & quasi auriga virtutum moralium. Secunda opinio docet, finem virtutis moralis non à prudentia, sed à synderesi proponi, & deinde, virtutem moralem eiusmodi finem à synderesi acceptum, prudentiæ tribuere: ita videtur docere S. Thom. 1. 2. q. 58. ar. 3. & 4. & 5. & 2. 2. q. 47. artic. 6. Probat, quia antequam prudentia iudicet in hac, aut illa materia esse mediocritatem rationis, oportet appetitum esse bene affectum, atque compositum in materia temperantiæ, fortitudinis, & iustitiæ: quia aliqui si appetitus non sit rectus, malè ratio iudicabit: nã eo modo, quo sumus affecti, de agendis iudicamus. Hæc questio, Cai. 1. 2. q. 58. ar. 4. visa est obscura, & difficilis: sed certè prima opinio mihi probabilior videtur, & eius rationes sunt firmiores. Animaduertendum est, finem communem, videlicet, casu esse agendum, fortiter pugnandum, iuste viuendum, à synderesi, non autè à virtute morali prudentiæ proponi: hoc verò sine communi à synderesi constituto, prudentia ea perquirat, & de ijs consultat, iudicat, & præcipit, in quibus specialiter, & singulariter castitatis, fortitudinis, & iustitiæ officium reperitur: & hic est finis specialis, & singularis in mediocritate consistens, quem prudentia virtuti morali præstituit: priorem autem finem communem non prudentia, sed synderesis virtuti morali præstat: cum autem synderesis sit etiam recta ratio rerum agendarum, appellatione prudentiæ, iuxta Aristotelis sententiam, continetur; & ideo Aristoteles simpliciter, & generatim docuit finem virtuti morali à prudentia præstitui. Cæterum quoniam virtus moralis affectus refrænât, appetitum rectè componit, & corrigit, inde est, ut rationis iudicium plurimum in bonis iuuet, & ideo eatenus dicitur finem prudentiæ dare, prudens enim bene de agendis consultat, iudicat, & præceptum dat, quia bene est affectus, atque compositus.

Quintò queritur, An qui est in vna materia, & officio virtutis prudens, sit quoque in alijs materijs, & officijs virtutis prudentia præditus? Dux sunt opiniones. Prima ait eum esse in omnibus prudentem. Probat primo, quia circa res agendas non est, nisi vna prudentia. Deinde, qui vnam virtutem moralem habet, cæteras quoque habet: ergo si prudens est quis in vno officio virtutis, prudens quoque est in cæteris. Secunda opinio asserit, sapenumèrò aliquem esse prudentem in vno officio virtutum, qui non sit in alijs: quæ sententia mihi magis probatur. Primo, quia experientia apertè indicat aliquos esse maximè prudètes in re militari, qui sunt alioqui imprudentes in a-

Sic aliqui
S. Thom.
discipuli.

Sic Scø. O.
cham, Ga.
bri. Burid.

lijs: alios esse prudentes in Reipublicæ administratione, non in alijs: aliquos etiam esse prudentes in certa quadam materia, quia in ea sunt probe instruiti, educati, satis experti, diu versati, & tamen in alijs rebus non sunt. Item quia licet circa res agendas dicatur esse vna prudentia, quod multi inficiantur; ea tamen, ut supra diximus, se habet quemadmodum alius habitus acquisitus discipline, vel artis; ergo sicuti quicumque alius habitus acquisitus, non est simplex habitus, sed ex multis tanquam partibus constitutus, ita vnius materiæ, & rei obiectæ vnus est habitus prudentiæ, cum alterius materiæ sit alius.

Sextò queritur, An virtutes morales sine fide diuina esse possint? Dux sunt opiniones. Prima negat, tum quia teste Paulo, *Omne quod non est ex fide peccatum est*, & alibi, *sine fide impossibile est placere Deo*, tum quia Augustinus contra Iulianum apertè demonstrat, nullas esse sine fide virtutes, Gregorius item nullas ait esse virtutes, nulla bona, si in fide non connectantur: idem planè tradit Bernardus. *Virtutes veras*, inquit, *non habuere mundi sapientes sine Christo*. Beda in lib. de *substantiis*, & Prosper. ad excerpta Genes. *responsione* 3. & 8. fundamentum omnium virtutum est fides, & in Concilio Arausicano can. 17. dicitur: *Fortitudinem Gentilium mundana cupiditas, fortitudinè Christianorum Christi charitas facit*: quæ concilij sententiæ sumpta est ex Augustino lib. de patientia 17. ergo virtutes morales sine fide Christi, mundanæ cupiditates, non virtutes sunt; & Hieron. in *epist. ad Gala.* ca. 3. illis verbis iustus ex fide viuunt: *faciamus & nos*, inquit, *aliquid simile huic, quod dicitur iustus ex fide viuunt*, & dicamus: *Castus ex fide viuunt, sapiens ex fide viuunt, fortis ex fide viuunt*, & à cæteris virtutum partibus, vicinam sententiam proferamus aduersum eos, qui in Christum non credentes fortes, & sapientes, temperantes se putant esse: *vel iustos, vel sanctos, nullam absque Christo viuere, sine quo omnis virtus in vicio est*. Secunda opinio docet veras virtutes morales posse sine fide Christi consistere, id quod plane videtur concedere Hieronymus apud *Matthæum* cap. 22. vbi ait, *inter ipsos quoque Eschivos est diuersitas infinita, cum stantibus alijs esse præcines ad vitia & ruentes ad mala, alios ob honestatem morum, virtutibus deditos*. Atque hæc opinio minimè cum sanctorum Patrum sententiâ pugnat. Primò, quia virtus moralis est ad bonum eligendum ex prudentiâ præscripto, non fidei. Deinde, quia ad virtutem moralem sufficit, si quis studio & gratia honestatis operetur. Postremò, quia Gentilis absque vlla fide Christi, fidem datam alteri, & promissa seruat in commercijs, & contractibus humanis, reddit depositum domino, restituit alienum, de se bene merenti gratias agit, & indigenti elemosinam tribuit. Item Paulus ait: *Gentes naturaliter ea, quæ legi sunt faciunt*; & Græcos reprehendit, qui cum cognouissent Deum, non eum glorificauerunt. Augustinus verò, Hieronymus, Gregorius, Prosper, & Bernardus, negant in Ethnicis veras virtutes fuisse, quia steriles erant, & absque cœlesti, & æterno premio, & fructus, & plerumq; studio, & gratia humanæ laudis, honoris, vel gloriæ; & quia qui fidem non habent, charitate quoque vacant, quæ sine fide in hac vita esse non potest: at vera virtus quæ hominem simpliciter, & omni ex parte bonum reddat, & ad finem simpliciter vltimum explicitè dirigat, se-

locis cit.
tit.

Roma. 14.
Hebr. 11.
Aug. li. 12.
contra Iu-
lian. cap. 4.
Greg. lib. 1.
mora. 43.
Bernard. ser-
mon. 23. in
cant.

Roma. 1.
Rom. 11.

cundum

cundum August. Fulgentium, Bedam, & Prosperum sine charitate esse non potest, ut statim dicemus. Hi patres contra Pelagium, & Iulianum disputabant: qui errore decepti docebant, posse liberum arbitrium per vim, & naturam suam acceptam à Deo, sine vlllo alio auxilio gratuito, virtutes morales comparare, & assequi, quibus vitam æternam promeretur, & eas ex ethnicis aliquos adeptos fuisse. Contra illi patres tradiderunt in ethnicis sine fide, & charitate viventibus, nullas virtutes fuisse, quibus mererentur vitam æternam, sed eas fuisse steriles, & infructuosas, & studio potius honoris humani, & gloria, quam Dei amore comparatas.

Ad id verò quod ex Apostolo opponebatur, scilicet: *Omne quod non est ex fide, peccatum est.* Respondet, ut præmonui, non ibi esse sermonem Apostolo de fide diuina (quamvis id Augustinus, Prosper, atque Fulgentius assererint) sed de fide, quæ est recta conscientia. Ita ut sententia Pauli sit: Quod ex conscientia non fit, peccatum est; ut explicat Origenes, Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius, ut alio in loco iam dixi.

Septimò queritur, An virtutes morales sint cum charitate connexæ; ita ut nemo qui charitate caret, & peccator est, possit virtutes morales habere. Duæ sunt opiniones. Prima affirmat eas necessariò cum charitate copulari, ita ut in peccatore nullæ veræ virtutes morales insint. Fatentur tamen huius sententiæ auctores habitus virtutum, quatenus habitus sunt, posse sine charitate consistere, & eos esse bonos, atque laudabiles, sed sine charitate in peccatore veram virtutis rationem non habere. Probant primò, quia virtus moralis eum, cuius est, bonum reddit, & eius opus bonum; sed qui peccator est, bonus non est, ergo in peccatore nulla est verè virtus moralis. Item quia peccator eo ipso, quod est à sine supernaturali alienus, est quoque à naturali hominis sine auctus, quia peccatum lethale non solum est contra finem, & rectam rationem naturalem, sed etiam contra rectam naturalem rationem, sed virtus dirigit, & perficit hominem ad naturalem hominis finem, ergo peccator nullam habet virtutem moralem: Insuper quia Apostolus ait, *Si distribueris in cibis pauperem omnes facultates meas, &c. charitatem autem non habueris, nihil tibi prodest.* Sapient. 8. dicitur, *Sobrietatem, & prudentiam docet (sermo est de diuina sapientia) & iustitiam, & virtutem; quibus vtilium vixit in vita hominibus, ergo nulla est virtus moralis sine vera Dei sapientia, & sapientia Dei non est sine charitate.* Itè Augustinus quod ante dixerat Philosophos vera pietate non præditos luce virtutis fuisse, retractat. Et alio in loco ait: *Vera pudicitia in eo non est, cuius animus à Deo fornicatur.* Docet igitur hæc opinio, in peccatore sine charitate veras virtutes morales non esse, esse tamen habitus bonos, atque laudabiles, vel cum charitate in homine iusto ante acquisitos, & vna cum peccato lethali permanentes; vel post lethale peccatum bonorum operum moralium vsu, & assuetudine comparatos. Docet item, si homo absq; vlllo peccato, & charitate, puram, & integram naturam haberet, in eo possent reperiri virtutes morales, quoniam hominem ad naturalem eius finem di-

rigerent, quod in peccatore non præstant. Secunda opinio docet posse in peccatore veras esse virtutes morales; quamvis non sint tam perfectæ virtutes, quam sunt ex, quæ cum charitate sociantur. Primò, quia charitas extrinseca forma est virtutum moralium, & solum eis præstat, quo ad vitam dirigantur æternam: quod autem sint veræ virtutes, habent ex hoc, quod eligunt bonum rationis in mediocritate consistens ex prudentiæ præscripto. Deinde, quia in peccatore manent Synderesis, recta ratio, & Prudentia: Sed ex his potest quisq; honestatis officio fungi, ex quo virtus moralis acquiritur. Præterea quia si in peccatore possunt esse habitus moralium virtutum boni & laudabiles, non est, cur in eo veras esse virtutes morales negemus, quia non est necesse, ut virtus moralis reddat hominem simpliciter bonum circa finem supernaturalem, sed solum requiritur ad virtutem moralem, ut sit habitus eligendi bonum in mediocritate consistens, prout Sapiens definit, ac præcipit. Item virtus moralis reddit hominem bonum in eo genere, quod ipsi cõuenit, nimirum in genere moris, & in actione, & officio honestatis. Hæc opinio est vera, nec cõpatrum sententia pugnat. Nam Augustinus, Prosper, Beda, & Fulgentius, cum disputant contra Pelagianos, veras esse virtutes sine charitate negant; primo quidem quia sunt sine fructu, & præmio sempiterno, hoc est steriles, & infructuosæ; & idè etiam Apostolus dixit, nihil bona opera sine charitate nobis prodesse; secundò, quia virtutes quamvis magnæ, sine charitate hominem simpliciter, & omni ex parte bonum non reddunt, nec ipsum ad finem simpliciter vltimum explicitè referunt; tertio, quia patres contra Pelagium disputabant, qui in hac re sequutus est Stoicorum errorem impium, & stultum. Stoici enim, quibus Seneca accessit epist. 41. dicebant, dari à Deo imperia, opes, vires corporis, pulchritudinem, vitam, salutem, sed non virtutes, non bonam mentem, & voluntatem, sed sibi quemque suis viribus, per naturam datam à Deo comparare. *Perseueras, inquit, Seneca, ire ad bonam mentem: quam stultum est optare, cum possis à te impetrare: non sunt ad cælum eleuandæ manus, nec exorandus adiutus, ut non ad aures simulachri, quasi magis exaudiri possimus, admittat; vnde Horatius impie quoque dixit.*

Hæc satis est orare Deum, qui donat, & aufert, Dei vitam, dei opes: æquum mi animam ipse parabo. Quare Augustinus, Hieronymus, Prosper, Fulgentius, Beda, contra Pelagianos docent nõ posse hominem veras virtutes acquirere per solas naturæ vires, sine auxilio gratuito Dei mouentis, & iuuantis hominem ad bonum cogitandum, volendum, & perficiendum; hoc auxilium ipsi Patres contra Pelagium, gratiam Dei vocant, non quod sit habitus gratiæ, vel charitatis, vel aliquid aliud supernaturale donum, sed quod sit ad miniculum Dei gratuitum, hoc est sine hominis merito datum, nam Pelagius sufficere dicebat ad bene volendum, & agendum, solam naturam initio datam à Deo, & conseruatam assidue, quodcumq; aliud auxilium etiam quod Theologi cõmune, & generale vocat, necessariò esse negabat, ut Iacius lib. septimo ex Augustino, & alijs patribus ostendat. Bern. in lib. de modo bene viuendi, serm. 3. homo, inquit,

S Tho. 2.
q. 65. a. 2. et
22. q. 23. a.
7. & Cai. 1
2. q. 65. a. 2

Quidam
Theologi
asserunt.

1. Cor. 13.

Aug. lib. 1.
De tractat.
cap. 7.
Aug. lib. 4.
con. Iulian.
cap. 7.

nihil boni habet propriam, & paulò inferius, sine gratia Dei praeueniente, comitante, & cooperante nihil boni possumus facere; gratia Dei praeuenit, ut velimus bonum: comitatur ut bonum incipiamus; cooperatur ut bonum perficiamus; ergo à Deo datur nobis bonum velle, incipere, & perficere: igitur à Deo dantur nobis virtutes: virtus verò & peccata oriuntur ex nobis: & Prosper de vit. contempla. c. 18. virtutes à Deo sunt.

Sene. epist. 66.

Octauò queritur, An virtutes morum possint augeri? Stoicorum fuit opinio eas augeri non posse: Opinabantur enim virtutem aut non esse, aut esse summam & perfectam, & cum cæteris omnibus coherentem. Sed communi Philosophorum, & nostrorum Theologorum consensu meritò Stoici redarguuntur. Virtutes enim sunt habitus, qui more, & assuetudine acquiruntur, nutriuntur, corroborantur, augentur, & experientia indicat nos vlti, & more in officio virtutum robustiores effici, & euadere: habet, inquit Greg. hom. 15. in Ezech. omnis virtus exordium, progressum, & perfectionem.

Quidam iniurios.

Nonò queritur, An omnes virtutes morales eque augeantur? Duæ sunt opiniones, Prima affirmat quatuor Cardinales æqualiter augeri, & roborari; ita ut vna crescente, crescant pariter aliæ virtutes. Primo, quia omnes sunt cum prudentia coniunctæ, ergo nulla potest augeri, quin crescat quoque prudentia, sed prudentia aucta, cæteræ quoque virtutes augentur. Item quia omnes virtutes morales sunt inter se inuicem coniunctæ, ergo si vna earum crescat, cæteras augeri necesse est. Insuper, quia id apertè Augustinus docet, cum ait virtutes, quæ sunt in animo humano, quamuis alio, & alio modo singulæ intelligantur, nullo tamen modo separari ad inuicem, ut quicumque fuerint æquales, Verbi gratia, in fortitudine, æquales sint in prudentia, iustitia, & temperantia. Si enim dixeris æquales esse istos in fortitudine; sed illum præstare prudentia, sequitur ut huius fortitudo minus prudens sit, ac per hoc nec fortitudine æquales sint, quia est illius fortitudo prudentior; atque ita de cæteris virtutibus inuenies, si omnes eadem consideratione percurras. Docet igitur hæc opinio omnes virtutes morales æqualiter crescere, ut rationem virtutis, non tamen ut rationem habitus boni, & laudabilis habet, sicut sunt inter se, & cum prudentia, ut virtutes connexæ, non tamen ut habitus. Secunda opinio, virtutes morales ait, non æqualiter augeri, cum id experientia apertè demonstrat: nam sæpè vlti venit, ut quis in vnius virtutis, & non alterius officij actionibus; versetur. Nec primæ opinionis argumenta de connexionione virtutum, momenti, & ponderis quidquam habet, quoniam superius iam docui, quo pacto quatuor virtutes sibi inuicè cohæreant. Nec est quod quispiam Augustinum in præsentia nobis obijciat asserentem, virtutes morales æqualiter augeri: ipse enim alibi testatur non esse virtutes inter se coniunctas; loquitur ergò solum de quatuor virtutibus primarijs, vel quatenus sunt generales omnium virtutum modi, & conditiones, vel quatenus sunt in omni materia perfectæ. Si de cæteris virtutibus loquamur, ex scripturis plane colligimus, aliquos commendarit tanquam incertæ cuiusdam virtutis studio, & operibus exercitatos; alios verò laudari tanquam in alterius virtutis officijs magis versatos.

Aug. lib. 6. de trin. c. 4.

De hac questione. S. Tho. 1. 2. q. 66. a. 2.

Quis enim neget alios præstitisse hospitalitate, alios obedientia, alios mansuetudine, patientia, alios castitate, alios deniq; alijs virtutibus excelluisse?

Decimò queritur, An virtutes morum in hac vita finiuntur? hanc questionem tractat August. lib. 14. de trin. c. 9. S. Tho. 1. 2. q. 67. a. 1. Respondeo, Finiri virtutum moralium in hac vita functiones, & officia, quibus refranantur, & cohibentur perturbationes animorum; quia cum hac vita affectus animi terminantur, & desinunt, in quibus temperatid virtus moralis consistit. Item commercia, & contractus, in quibus iustitia versatur, presentis tantum vitæ sunt, non æternæ. Item in futura vita nemo alterius ope, liberalitate, & magnificentia indigebit: nullæ erunt in ea vita rei alienæ, aut damni restitutiones, nullæ iniuriarum actiones, nullæ satisfactioes, compensationes nullæ; quoniam ibi nemo alienum surripit, nemo alterum damno lædet, nemo iniuria afficit. Permanebunt tamen virtutes morales tanquam certa ornamenta animorum, ut est cõmunis Theologorum sententia: & permanebunt etiam teste Augustino, prudètia sine vltio iam periculo erroris, fortitudo sine molestia tolerandorum malorum, temperantia sine repugnatione libidinum, iustitia sine subleuatione miserie alienæ. Sed deum omnibus præponet, ei firmissime adherent, ei subduntur, eo perfruentur: nam licet in beata altera vita non maneat, quod est materia in virtute morali, videlicet affectuum, & perturbationum compressio; manet tamen quod est forma, videlicet summum, & primum bonum cæteris præferre, ipsum firmissime tenere, eo perfrui, de eo gaudere, ipsi, quæ debentur, obsequia præstare, rectæ rationi parere; quæ recta sunt, æquæ & iusta exequi, & obire.

Cap. XXX.

Quæ virtutes aliæ sint alijs præstantiores.

PRIMO queritur, An rationis virtutes dignitate, & excellentia virtutibus moris antecellant? Duæ sunt opiniones, vna affirmat eas antecellere duabus præcipue rationibus, tum ratione subiecti, cui insunt; in hæc enim rationis, quæ est potior facultas, quam appetitus; tum ratione rei obiectæ, & materiæ, quia in speculatione veri versantur; at ratio veri est cõmunior, & magis à materia remota, quam ratio boni. Altera opinio, quæ sequuntur Sco. 3. d. 33. q. 1. Gab. 1. d. 33. q. 1. a. 3. d. ab. 1. Maior. 3. d. 33. q. 32. quæ est quinta de iustitia, docet virtutes morales esse potiores. Primo, quia reddunt hominem simpliciter bonum, quod tamen virtutes rationis non præstant, cuiusmodi sunt disciplina, & artes. Deinde, quia virtutes morales in honestate versantur; at virtutes rationis in totò occupatæ sunt in bono vtili, iucundo, pulchro, laudabili, honorabili, sed inter huiusmodi bona potissimum est bonum honestum. Præterea, quia præstantior est rectè viuendi voluntas, & regula, quæ præbent virtutes morales, quam notitia, & scientia veri. Postremò, quia virtutum moralium habitus sunt simpliciter virtutes; at verò habitus virtutis rationis, quales sunt disciplina, & artes, non sunt absolute, simpliciter & ex toto virtutes,

S. Tho. 1. 2. q. 66. a. 1.

sed ex